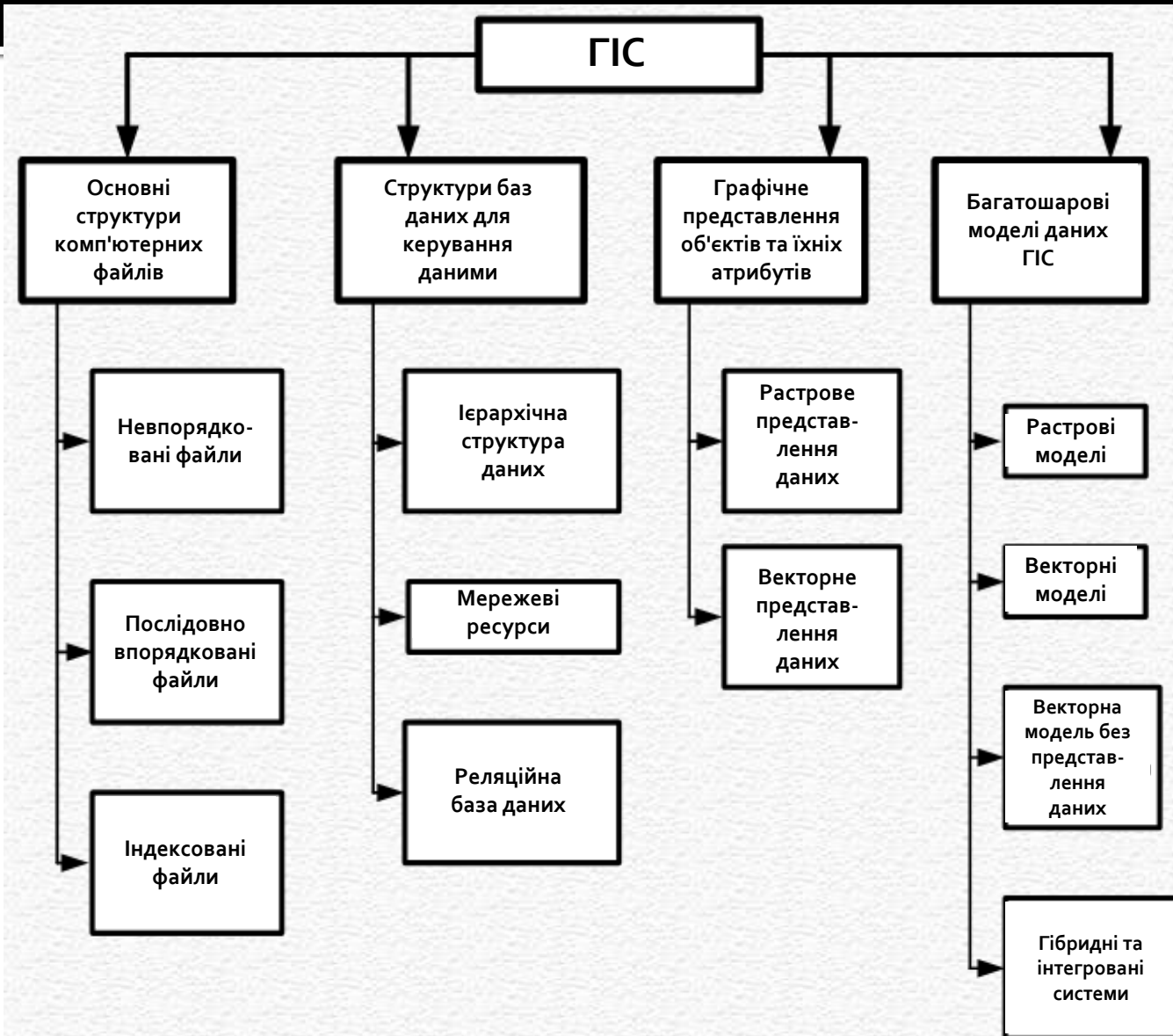

Геоінформаційні технології в будівництві та цивільній інженерії

Лекція 2.

Дані в ГІС і основні функції

Структура даних у ГІС

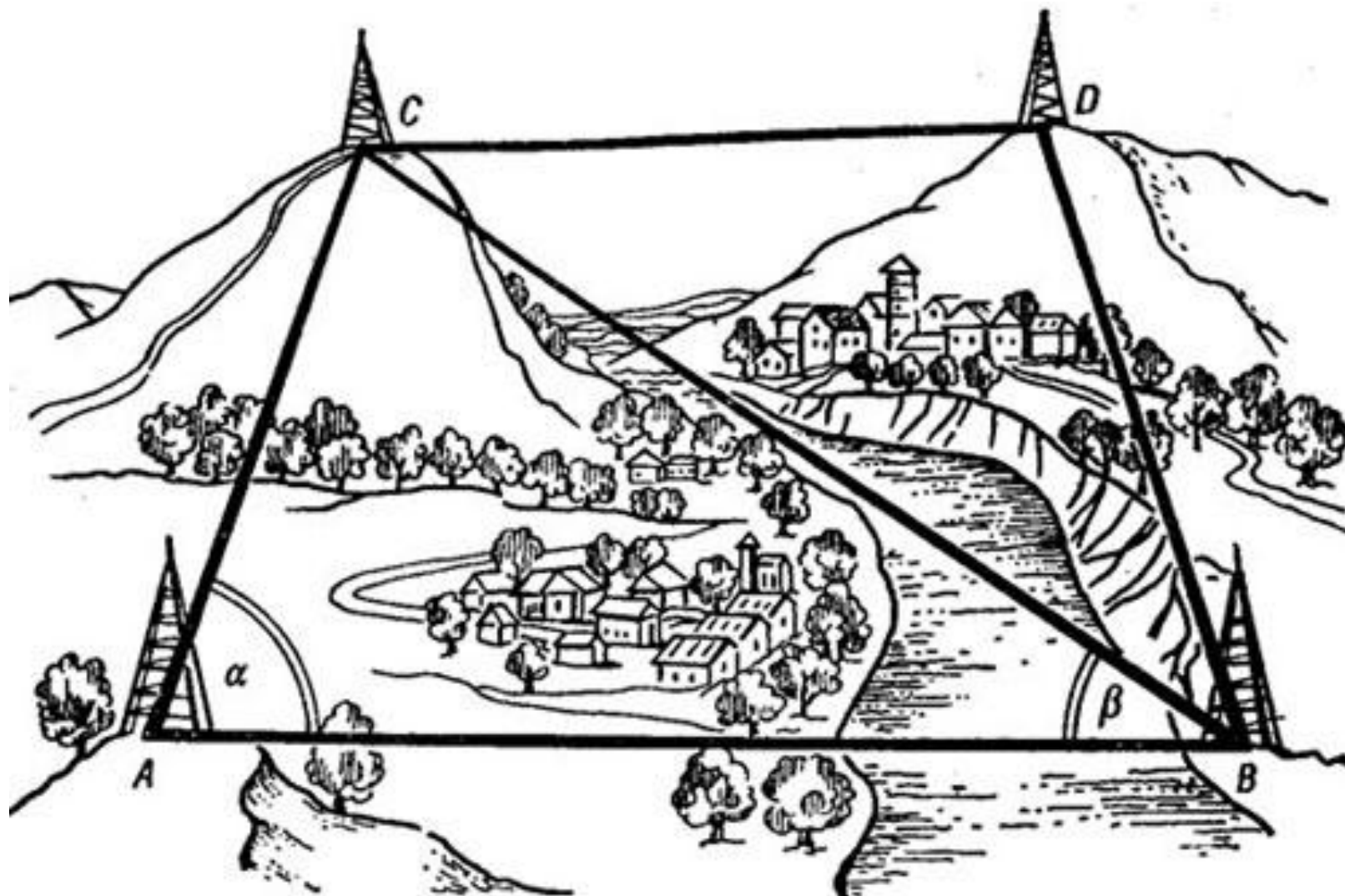
Географічна оболонка

цілісна і безперервна оболонка Землі, де її складові частини проникають одна до одної та знаходяться в тісній взаємодії. Між ними відбувається безперервний енергетичний, мінеральний та інформаційний обмін

Склад:

- Земна кора
- Тропосфера
- Стратосфера
- Гідросфера
- Біосфера
- Стратисфера

Триангуляція

Сферична система координат

$r \geq 0$ - відстань від початку координат до заданої точки P .

$0 \leq \theta \leq 180^\circ$ - кут між віссю Z та відрізком, що з'єднує початок координат з точкою P

$0 \leq \varphi \leq 360^\circ$ - кут між віссю X та проекцією відрізка, що з'єднує початок координат з точкою P , на площину XY

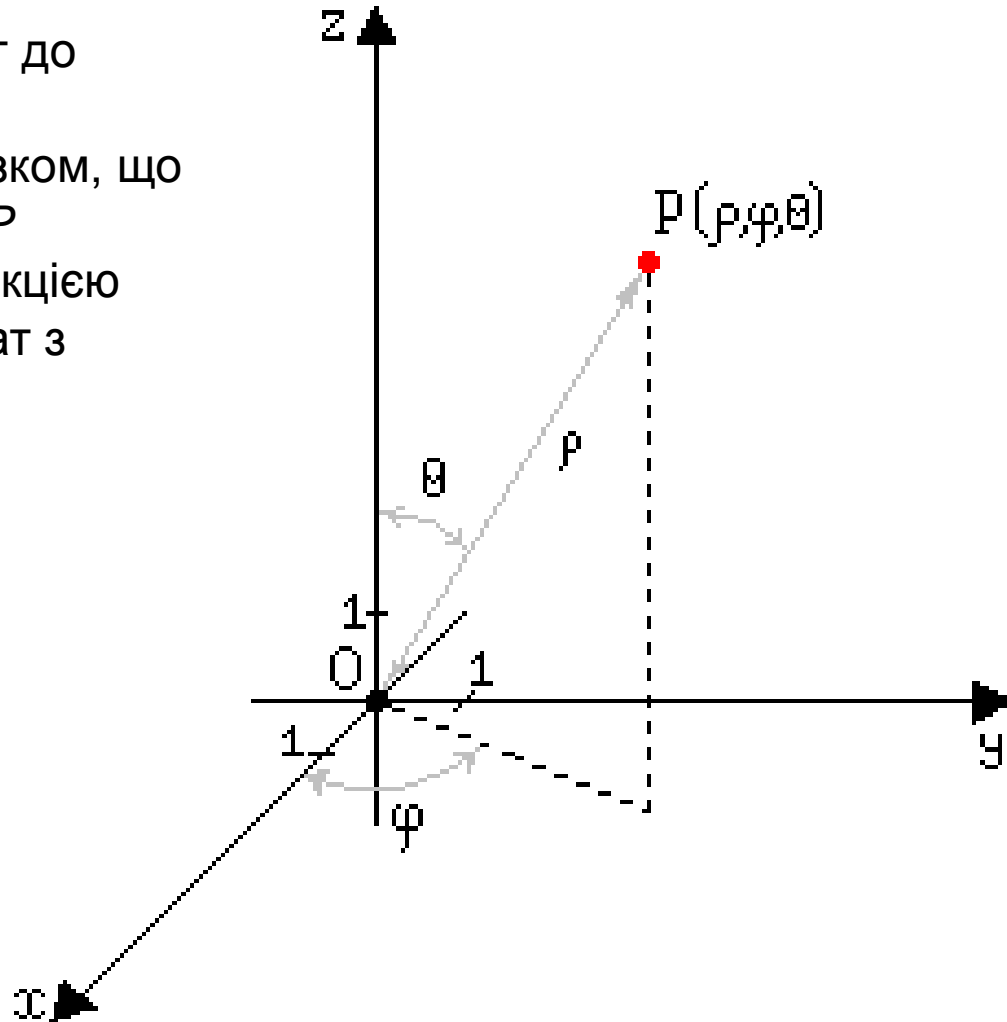
θ – zenітний (полярний) кут

φ – азимутальний кут

$$x = r \sin \theta \cos \varphi$$

$$y = r \sin \theta \sin \varphi$$

$$z = r \cos \theta$$

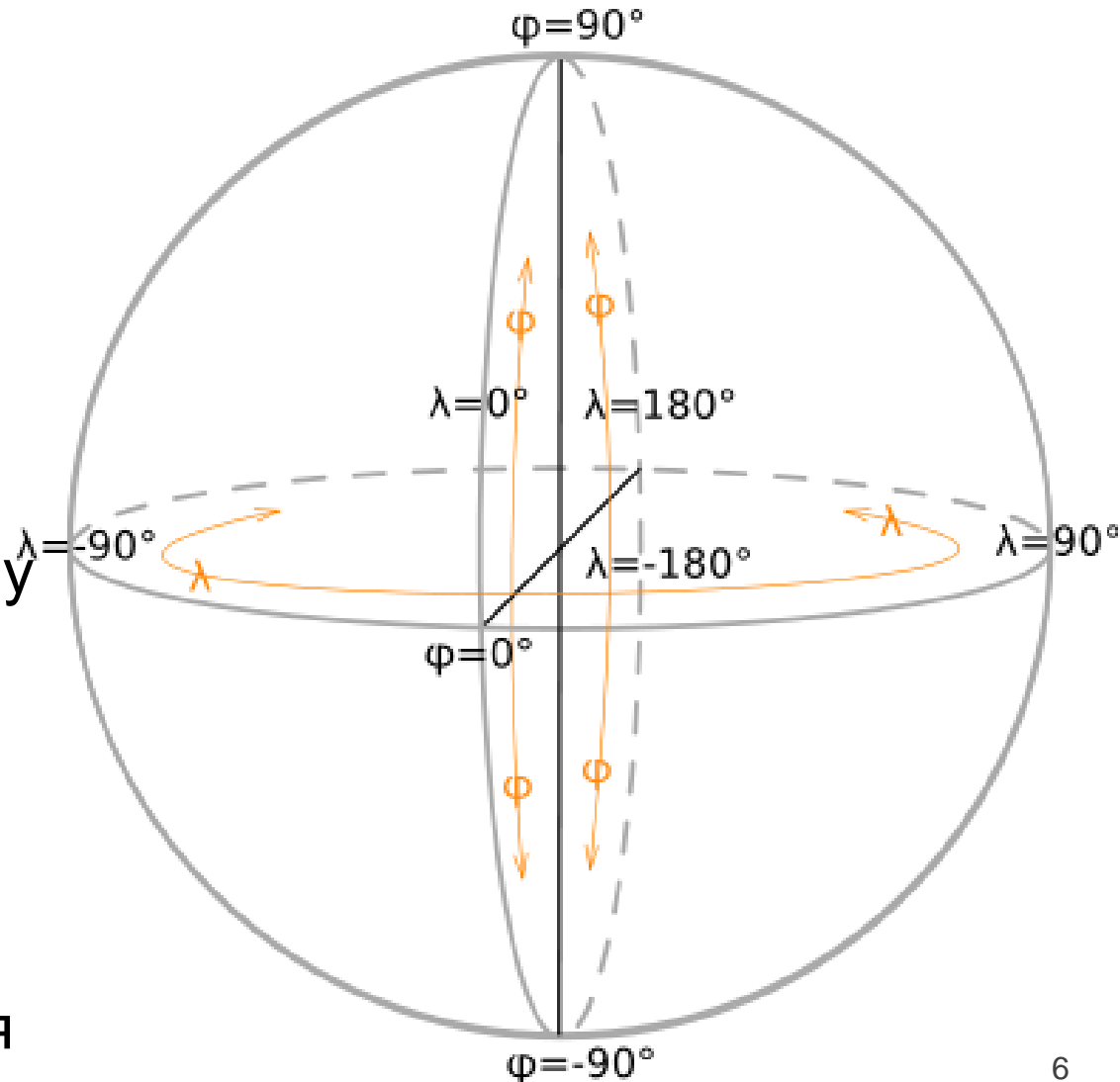

Географічні координати

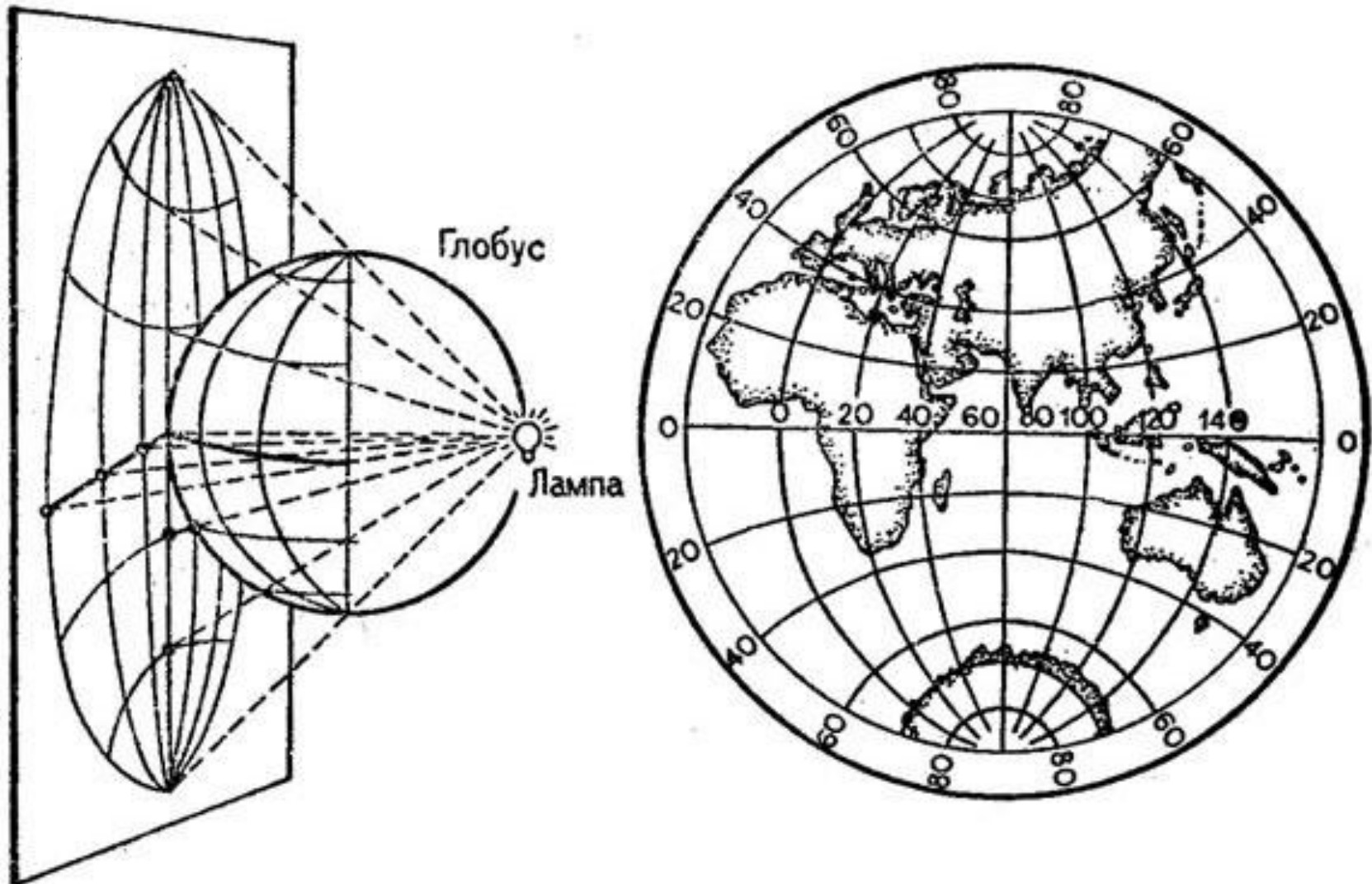
Широта – кут між місцевим напрямком зеніту і площиною екватора

Довгота – кут між площиною меридіана, що проходить через дану точку, і площиною початкового нульового меридіана, від якого ведеться відлік довготи

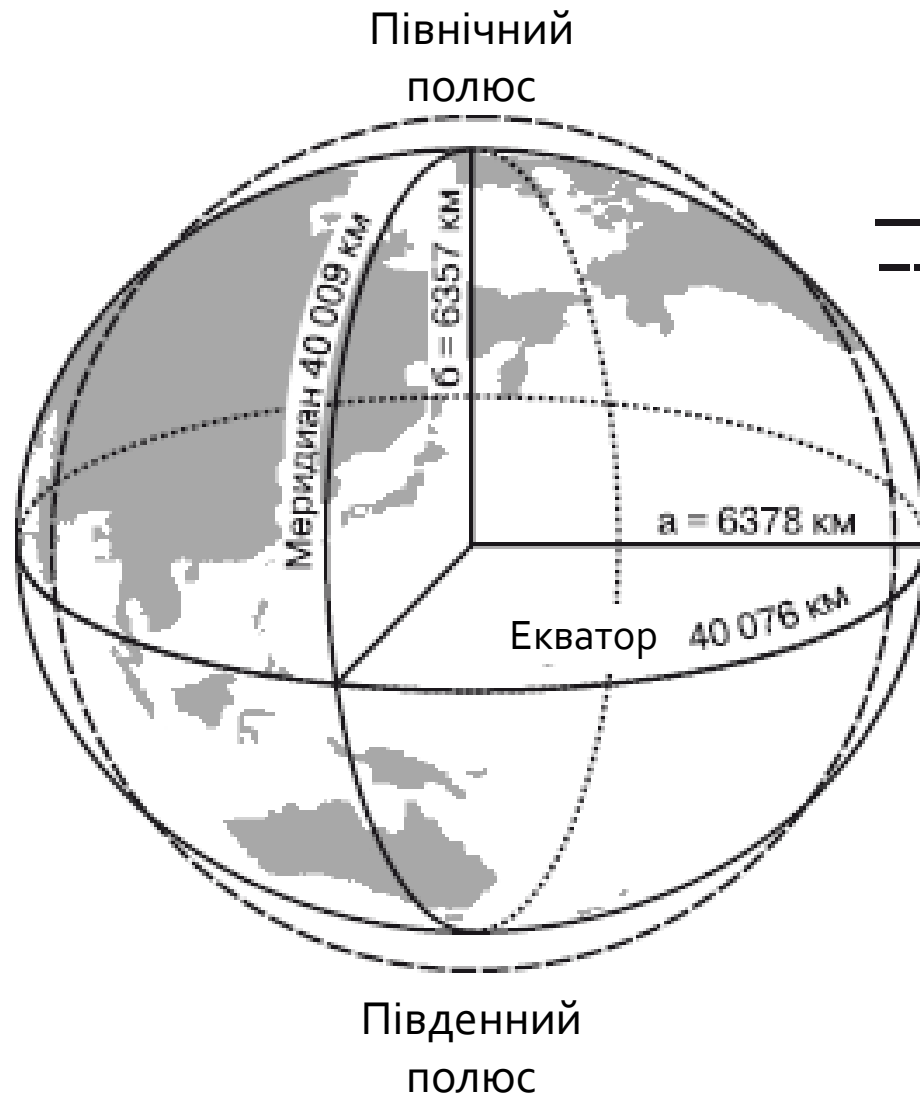
Висота над рівнем моря

Проекція землі

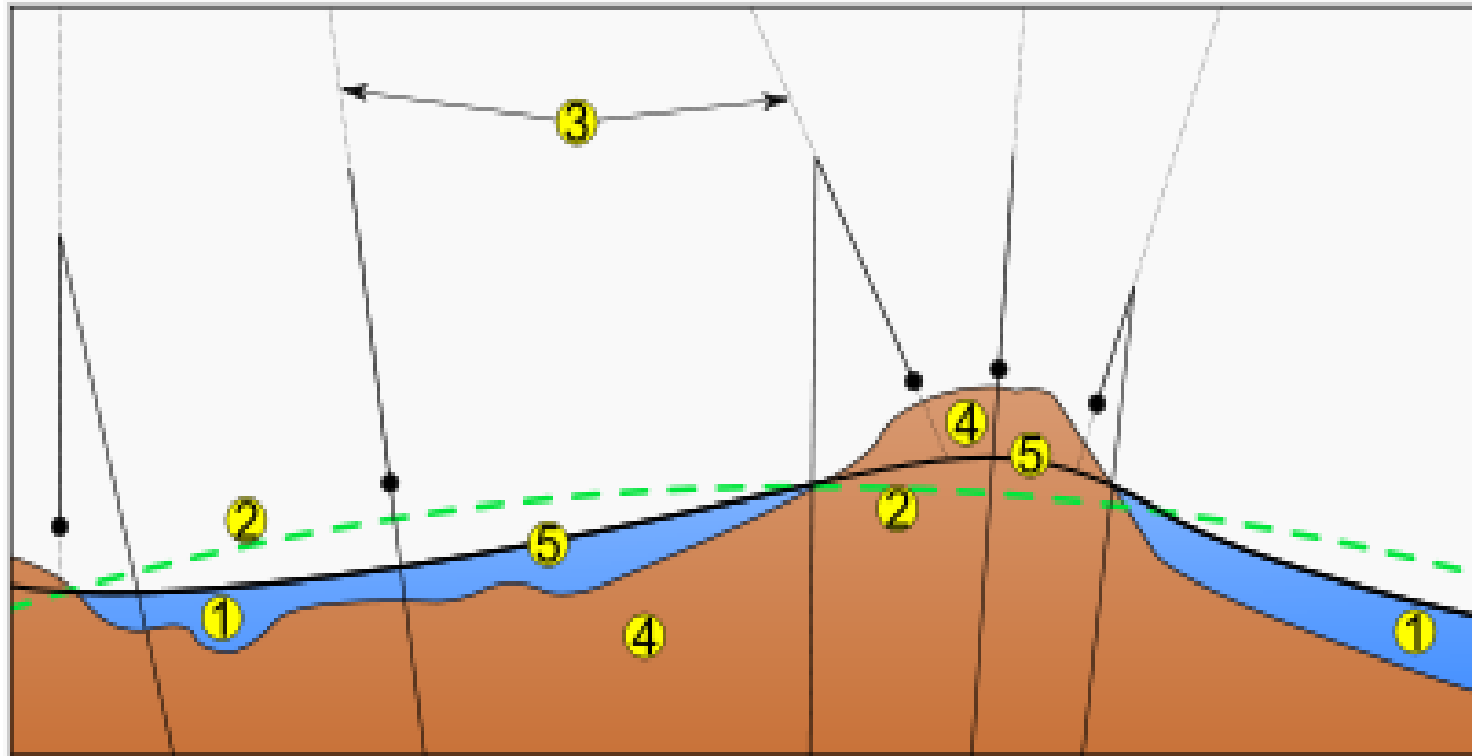

Сфероїд

- Межа поверхні кулі
- - - Межа поверхні сфероїду:
- а – екваторіальний радіус
- б – полярний радіус

Геоїд

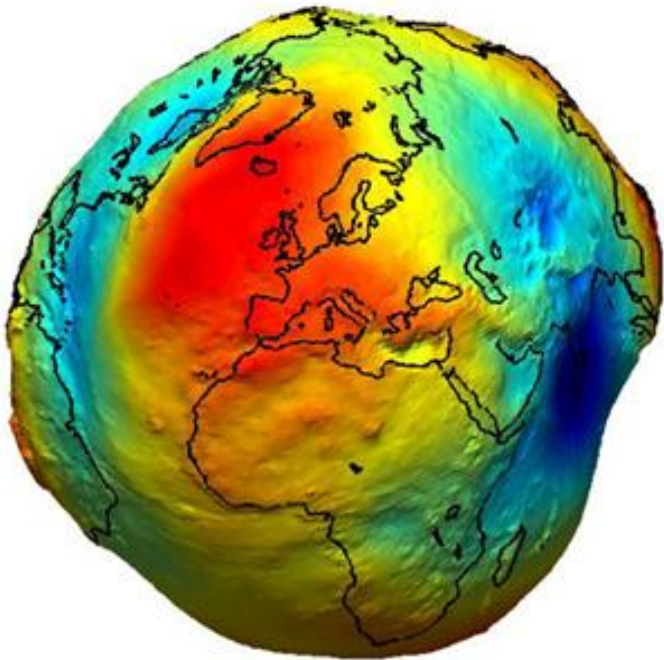

1. Світовий океан
2. Земний еліпсоїд
3. Прямовисні лінії
4. Тіло Землі
5. Геоїд

- фігура, яку утворила б поверхня Світового океану і сполучених з ним морів при деякому середньому рівні води, вільної від збурень приливами, течіями, різницями атмосферного тиску тощо

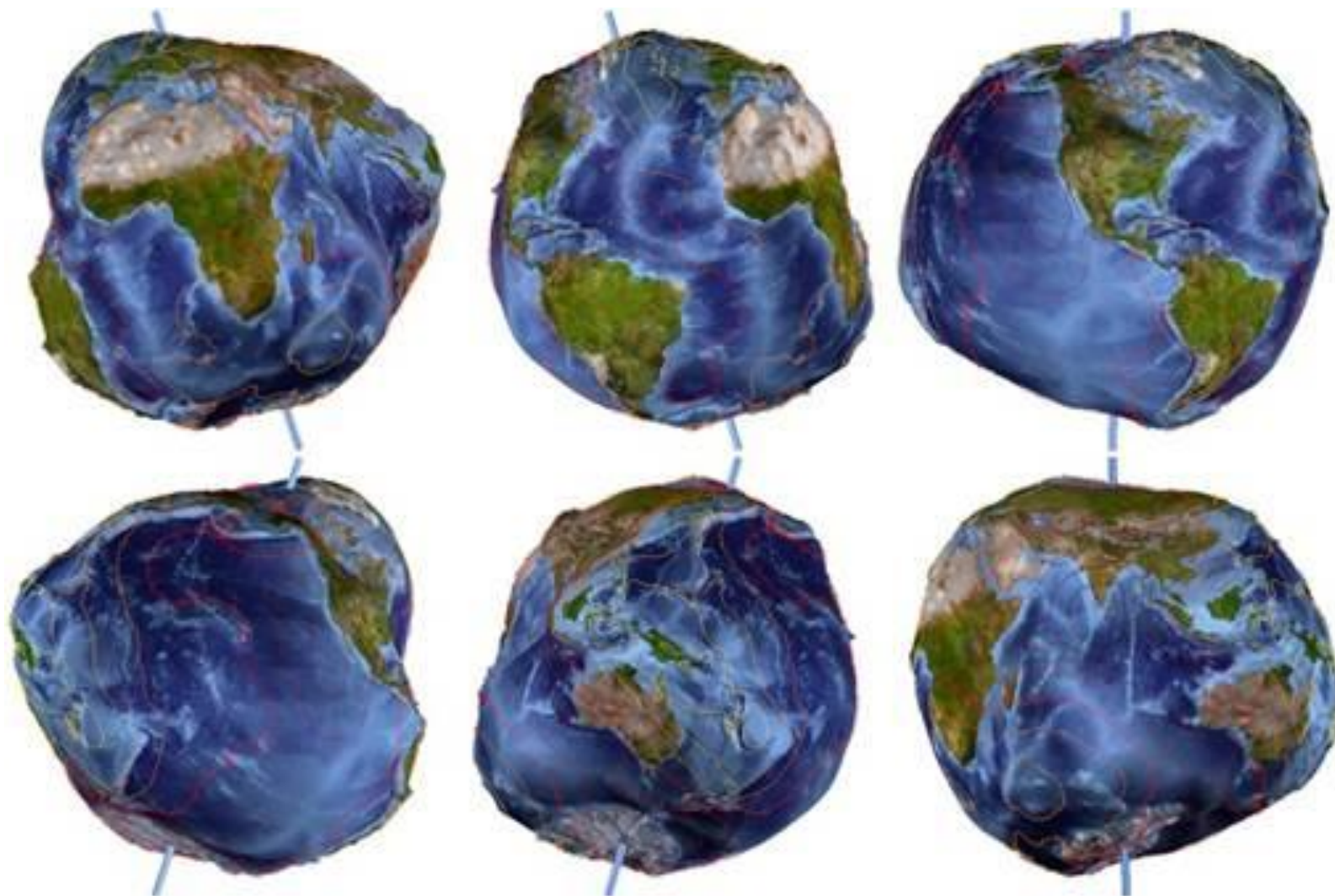
Квазігеоїд

фігура, запропонована у 1950-х рр. російським вченим М.С. Молоденським, як однозначне вирішення задачі визначення фігури Землі

- квазігеоїд визначається по вимірним значенням потенціалів сили тяжіння
- збігається з геоїдом на території світового океану
- відхиляється не більше ніж на 2 м на суші

Квазігеоїд

Земний еліпсоїд

- еліпсоїд обертання, розміри якого підбираються за умови максимальної відповідності умовам фігурі квазігеоїда для Землі в цілому або окремих її частин

Види:

- загальноземний еліпсоїд
- референц-еліпсоїд

Параметри:

- велика піввісь (екваторіальний радіус) еліпсоїду, a
- мала піввісь (полярний радіус), b
- геометричне (полярне) стиснення, $f = \frac{a - b}{a}$

Загальноземний еліпсоїд

- Мала піввісь повинна співпадати з віссю обертання Землі.
- Центр еліпсоїду повинен співпадати з центром мас Землі.
- Висоти геоїду над еліпсоїдом h_i повинні відповідати умові найменших квадратів:

$$\sum_i h_i^2 = \min$$

Сучасні загальноземні еліпсоїди

- **GRS80** (Geodetic Reference System 1980)
 - рекомендований для геодезичних робіт
- **WGS84** (World Geodetic System 1984)
 - застосовується в GPS
- **ПЗ-90** (Параметри Землі 1990 року)
 - на території Росії для геодезичного забезпечення орбітальних польотів, а також у ГЛОНАСС
- **IERS96** (International Earth Rotation Service 1996)
 - рекомендований Міжнародною службою обертання Землі для обробки спостережень

Фактори

- Доступні технології вимірювання
- Місто досліджень
- Картована область
- Політичні причини

Середні значення:

Екваторіальний радіус: 6378 km

Полярний радіус: 6357 km

ARCINFO підтримує 26 сфероїдів

Референц-еліпсоїд (національний)

Наближення форми поверхні Землі еліпсоїдом обертання

- Використовуються для обліку особливостей окремої країни
- Не суміщені з центром мас Землі
- Встановлюють квазігеоцентричні координати
- Відмінності координат геоцентричних та квазігеоцентричних систем можуть перевищити сотню метрів

Основні референц-еліпсоїди

Вчений	Рік	Країна	a, км	1/f
Деламбр	1800	Франція	6375,653	234,0
Бессель	1841	Німеччина	6378,397	299,2
Кларк	1886	Велико-британія	6378,206	294,28
Хейфорд	1910	США	6378,388	297,0
Красовський	1940	СРСР	6378,245	298,3

Широта та довгота

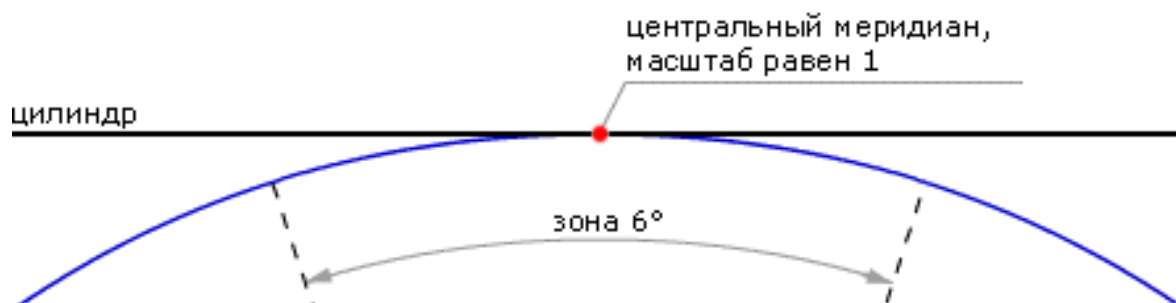

- Виміри: градуси ($^{\circ}$), кутові хвилини ($'$) та секунди ($''$)
- Цифрові градуси
 $dd = d^{\circ} + m'/60 + s''/3600$
- $1''$ на екваторі – 30 м
- Для точного вимірювання потрібні обчислення з подвійною точністю

Проекції на площину

- Гаусса-Крюгера
- Меркатора - Universal Transverse Mercator (UTM)
- **Зона** - це ділянка земної поверхні, обмежена двома меридіанами (6°)

циліндр дотичний до еліпсоїду по екватору

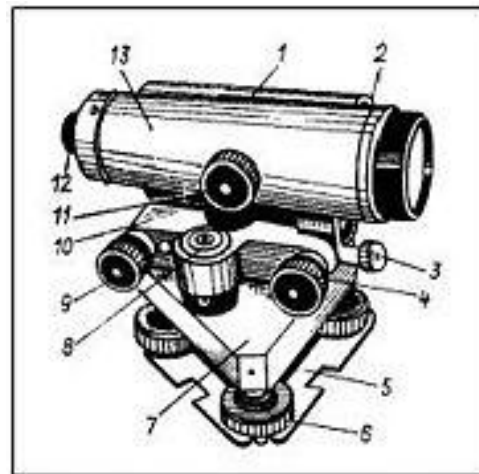

циліндр дотичний до еліпсоїду по меридіану

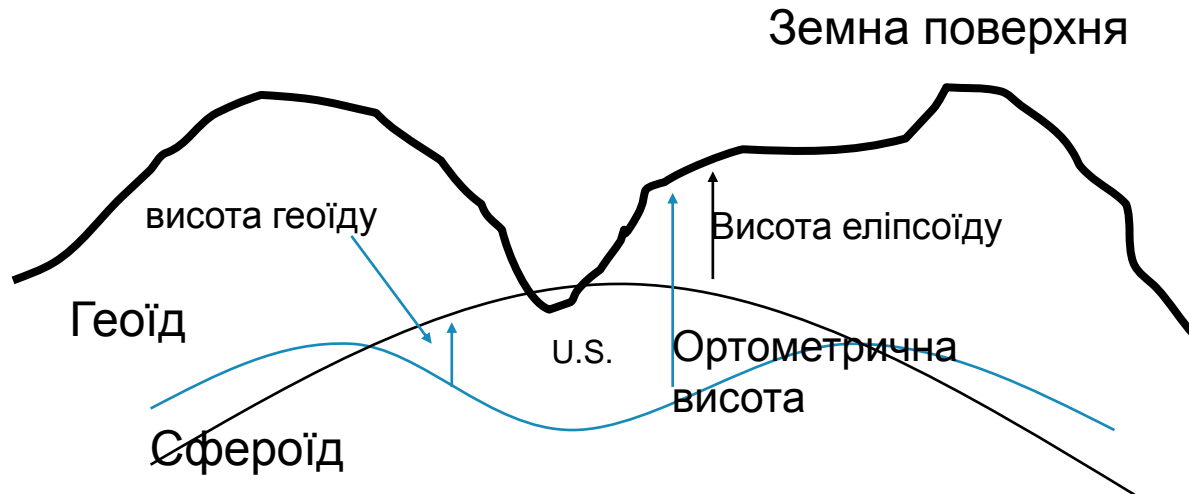

Геодезичні інструменти

- Триангуляція
- Теодоліти
- Рівні
- Нівеліри
- Тахеометри
- GPS

Проблема вимірювання висот

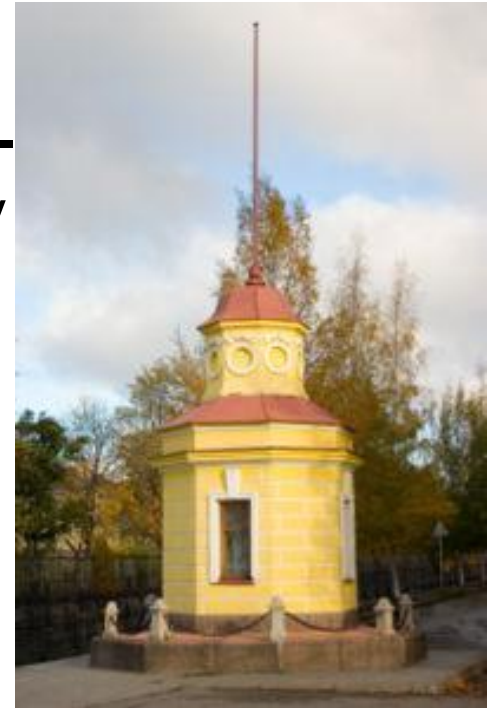

В усьому світі висоти обліковують від геоїду
В Україні та країнах пострадянського простору
– від квазігеоїду

Рівень моря

В Україні абсолютну висоту відраховують за **Балтійською системою висот від Кронштадтського футштока**. Існують різні системи відліку (в Європі від рівня Середземного моря; у Східній Азії, зокрема і в Росії, - тихоокеанська система висот (на рівні Байкалу розходження понад 0,5 м).

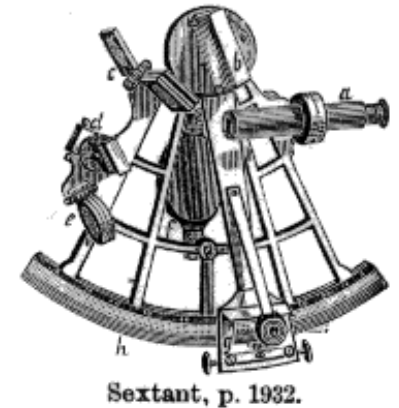
Абсолютну висоту точки на поверхні Землі або в шахті одержують за допомогою нівелювання (геометричного, тригонометричного, барометричного), спеціальних вимірювань з використанням супутникових навігаційних систем (GPS), висотного з'єднувального знімання та інших. Абсолютну висоту, виражену числом, називають **абсолютною відміткою**.

Кронштадтський футшток

Навігація

- Астрономічна
 - Секстант (вимірювання широти)
 - Хронометр (вимірювання довготи)
 - Компас
- Супутникова
 - GPS
 - ГЛОНАСС
 - GNSS
 - Galileo
 - IRNSS
- Рентгенівське випромінювання від інших зірок

Супутникові навігаційні системи

Основні елементи:

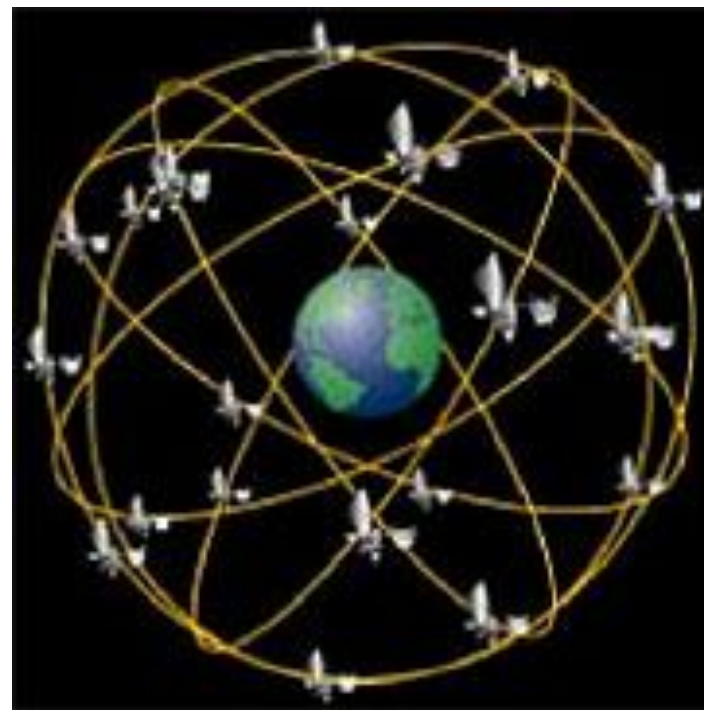
- орбітальне групування
- наземна система управління і контролю
- приймаюче клієнтське обладнання
- інформаційна радіосистема для передачі поправок

Особливості:

- власний час
- відсутність прив'язки до космічних об'єктів
- релятивістські ефекти (37,7 мкс/добу)
- гравітаційні потенціали

GPS

- з 1973 р.
- належить Міноборони США
- 24 супутники (32 максимум)
- 6 орбітальних траєкторій
- 2 діапазони прийому
 - Standard Positioning Service (SPS)
 - 95% часу забезпечує точність 13 м по горизонталі та 22 м по вертикалі
 - Precise Positioning Service (PPS)
- орбіта на висоті 20,2 тис. км
- Обліт орбіти – 12 годин

ГЛОНАСС

(ГЛОбальна НАвігаційна Супутникова Система)

- з 1982 р.
- 20 функціонуючих супутників (30 у перспективі)
- 2 діапазони прийому
- 3 орбітальних траєкторії

Покриття:

- Росія – 100%
- Європа – 98%
- решта світу - >80%

GALILEO

- не контролюється ані державними, ані військовими організаціями
- 3 орбітальних траєкторії
- 30 супутників

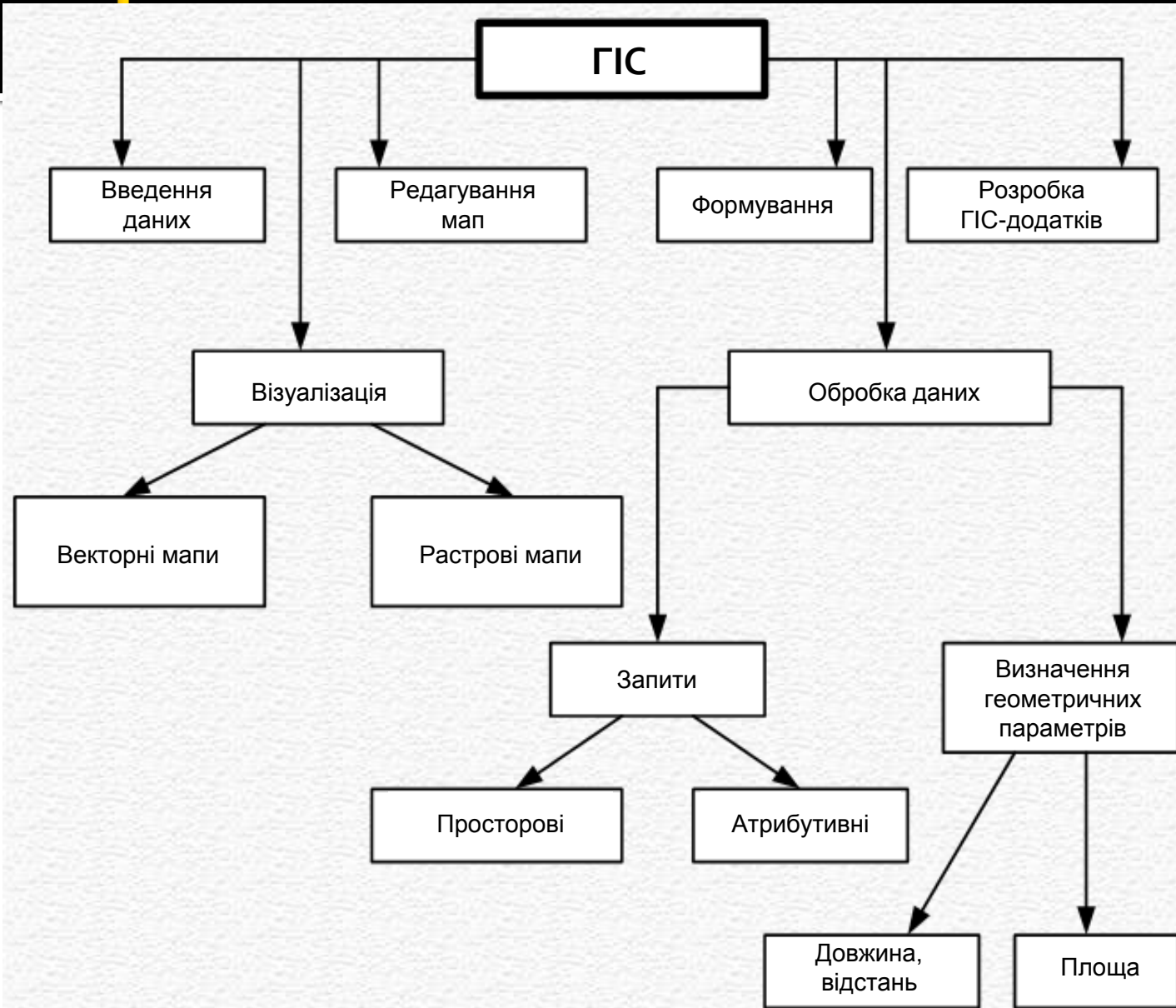
Служби:

- відкрита загальна служба
- служба підвищеної надійності
- комерційна служба
- урядова служба
- пошуково-рятувальна служба

Інші

- навігаційна система Індії (IRNSS)
 - покриття самої Індії та частин суміжних держав
 - 7 супутників на геостаціонарних орбітах
- навігаційна система Китаю (Бэйдоу)
 - покриття Китаю та суміжних держав
 - 2 супутники

Функції ГІС

До функцій ГІС входять:

- опис об'єктів або їхніх сукупностей;
- вимірювання (наприклад, площ, периметрів тощо);
- вибір найкоротших відстаней або оптимальних з точки зору якості трас;
- моделювання;
- пояснення та прогноз.

Експертні системи

- На базі ГІС побудовані експертні системи.
- **Експертна система** – це набір математичних моделей, експериментальних даних та спеціальних критеріїв, правил, визначених експертами-спеціалістами для прийняття рішень.

Функції ГІС

Функції ГІС здійснюються у чотири етапи:

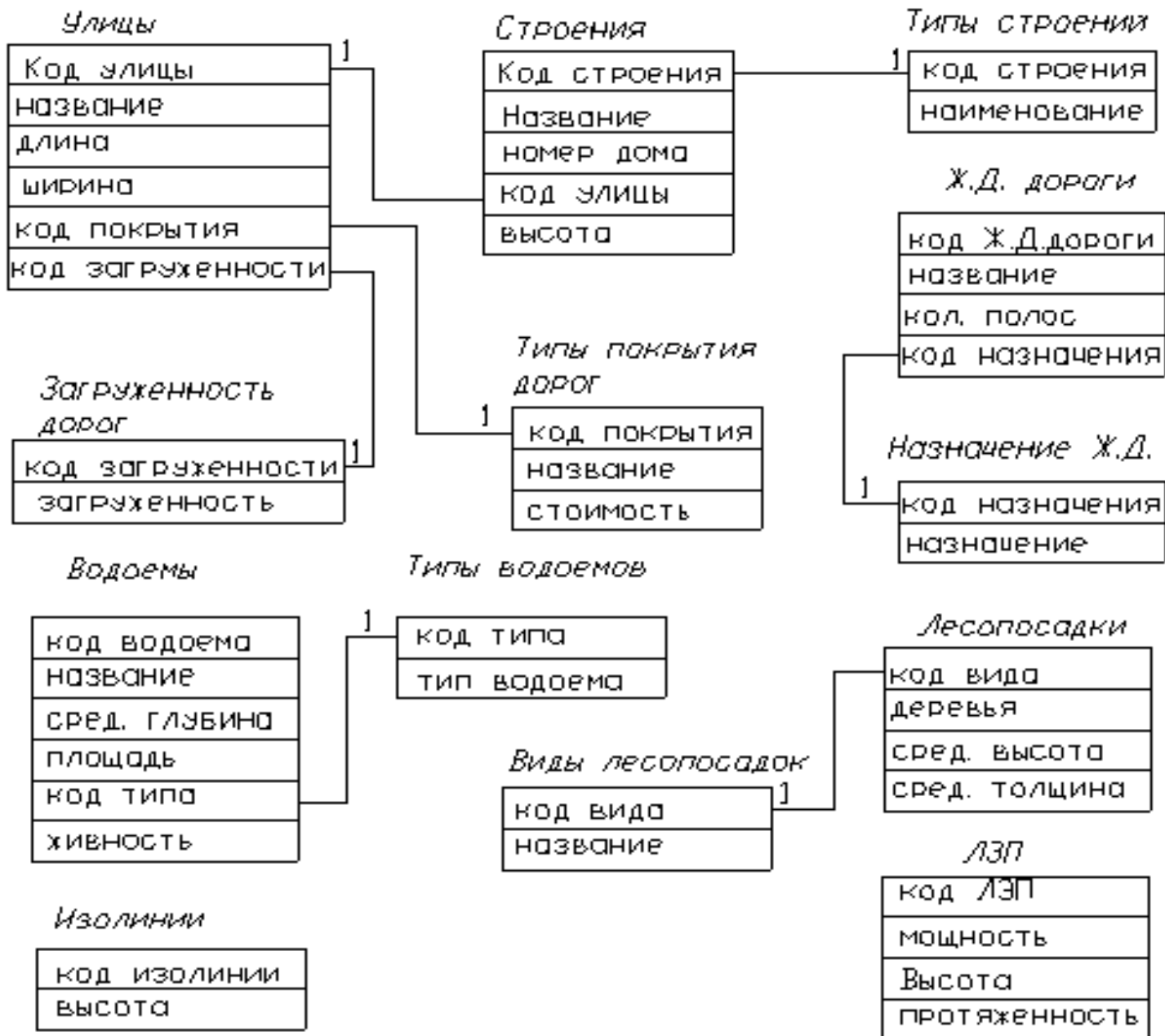
- збір інформації;
- її накопичення;
- обробка (моделювання та аналіз даних);
- використання цих даних при прийнятті рішень.

Класифікація ГІС

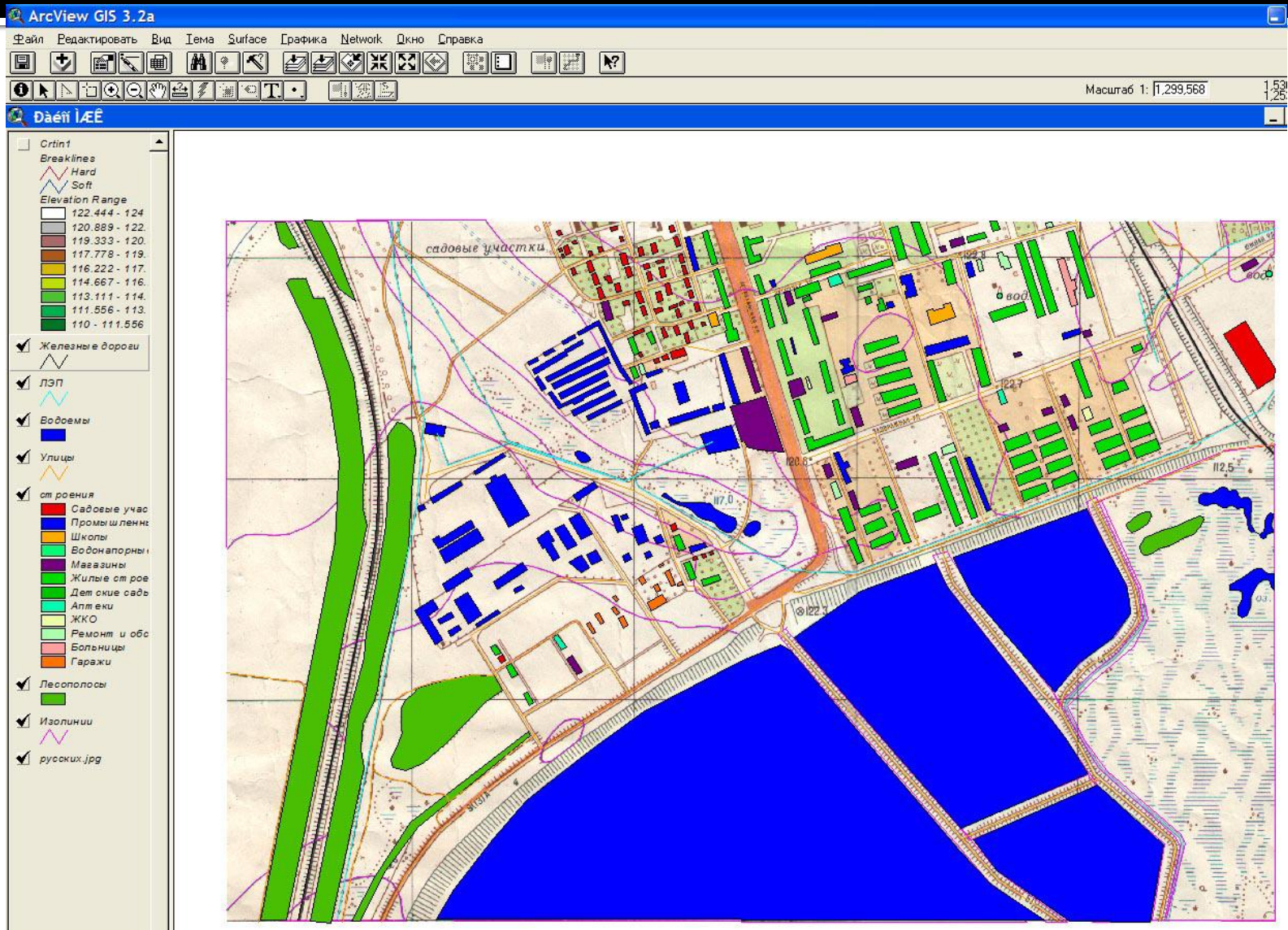
- за проблемною орієнтацією (інженерні, майнові, тематичного картографування, управління природними ресурсами, бібліографічні, адміністративні, обробки космічних зображень);
- за тематикою (соціально-економічні, кадастрові, інвентаризаційні, лісові, водні тощо);
- за територіальним охопленням (загальнонаціональні, регіональні, глобальні тощо);
- за програмними цілями (багатоцільові, спеціалізовані, інвентаризаційні, інформаційно-довідкові тощо);
- по організації (закриті, або системи, які у разі потреби користувач не може змінити, наприклад, включити нові функції).

ПРОСТОРОВА МОДЕЛЬ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІЇ

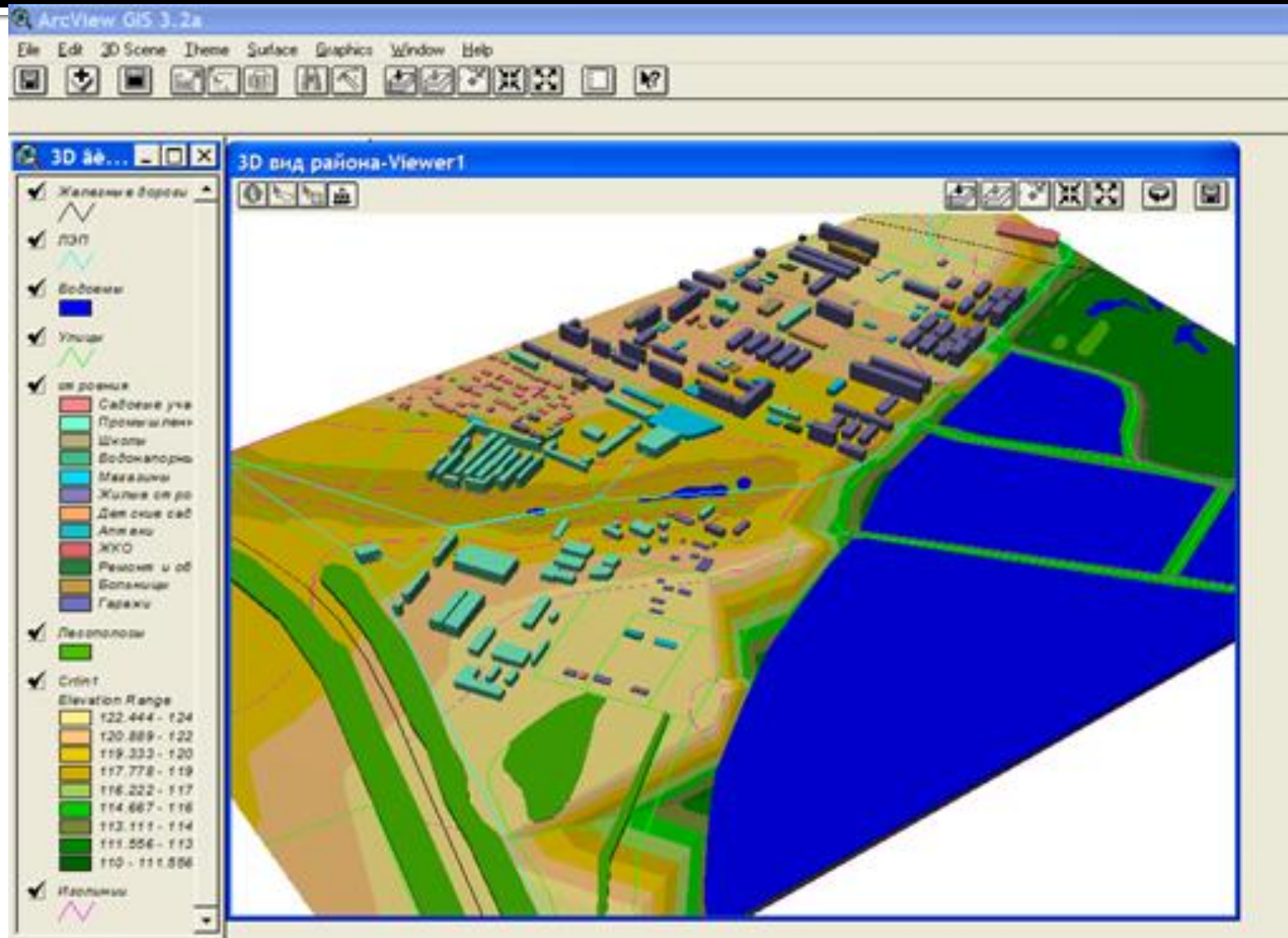

Мапа району в ArcView GIS

Тривимірний вид району

Вибрані таблиці

Водоемы

Shape	ID	Название	Средняя глубина	Площадь поверхности, м2	Код типа	Живность
Polygon	0	Бокинский пруд	5	1035	2	Карп, карась
Polygon	1	Бокинский пруд	6	1972	2	Карп
Polygon	2	Бокинский пруд	5	1106	2	карась
Polygon	3	Бокинский пруд	10	5217	2	Карп, карась
Polygon	4	Лихое	3	239	1	Красноглазка
Polygon	5	Глубокое	4	197	3	Черти
Polygon	6	Лягушатник	1	50	1	Лягушки
Polygon	7	Славкино	2	168	4	Паразиты
Polygon	8	Лужа мелкая	1	37	1	

Типы водоемов

Код типа	Название
0	Болото
1	Пруд
2	Водоохранилище
3	Озеро
4	Карьер
5	Река

Лесополосы

Shape	ID	Код вида	Название деревьев	сред. высота	Средняя толщина дерева
Polygon	0	0	Кустарник	2	0.05
Polygon	1	3	ель, осина	8	0.18
Polygon	2	0	Дуб	10	0.20
Polygon	3	0	Дуб, осина	10	0.20
Polygon	4	0	Осина	8	0.20
Polygon	5	0	Дуб, осина	10	0.20
Polygon	6	0	Кустарник	2	0.05

Типы лесопосадок

тип вида	Название
0	Лиственные
1	Хвойные
3	Смешанные

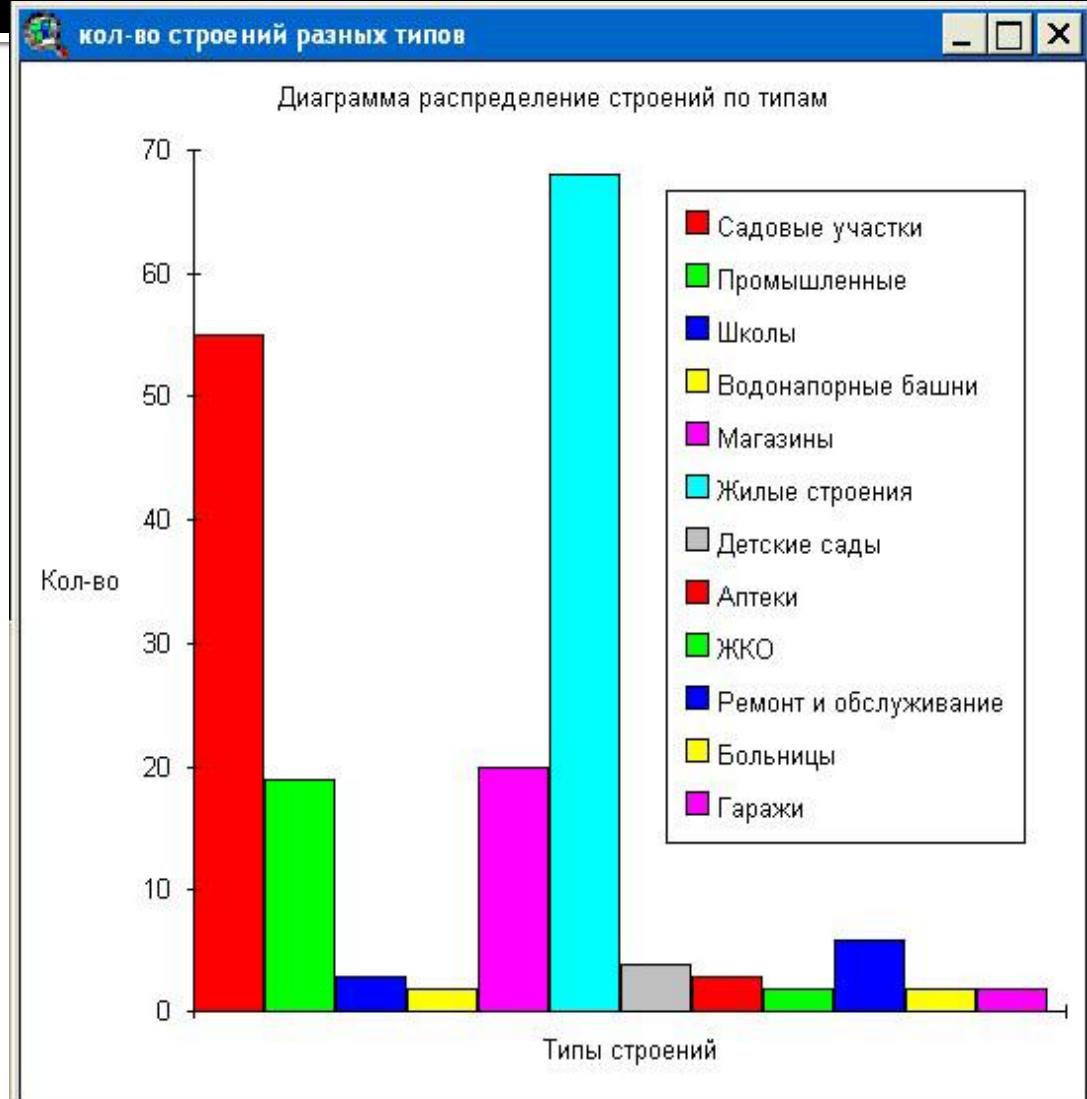
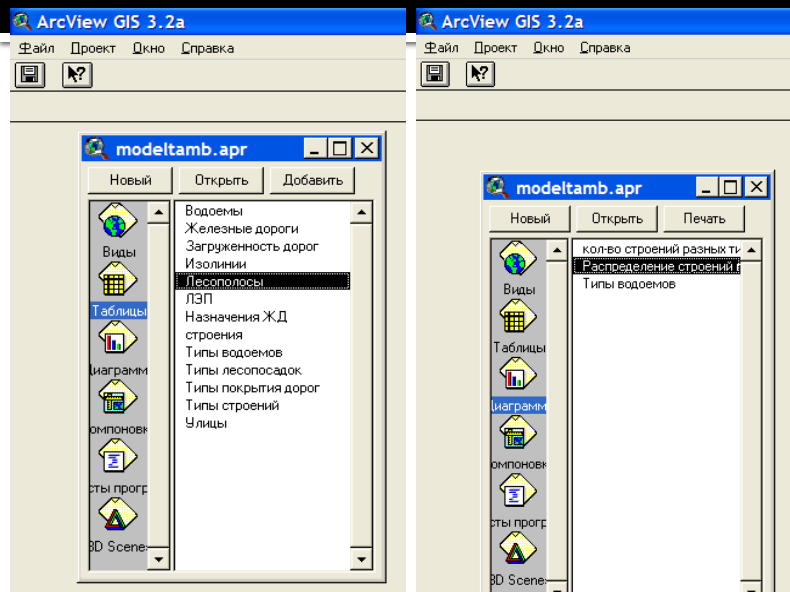
Типы стр...

код строен	наименован
0	Садовые участки
1	Промышленные
2	Школы
3	Водонапорные бац
4	Магазины
5	Жилые строения

строения

Shape	Id	название	номер дома	код улицы	код строен	высота
Polygon	6	Школа № 21	3	13	2	
Polygon	7	ЗАО "МЕТЕК"	35	12	1	
Polygon	8	Насосная станция	60	13	1	
Polygon	9	Жилой дом	59	13	5	
Polygon	10	Магазин Золушка	61	13	4	
Polygon	11	Жилой дом	63	13	5	

Вибір таблиць та діаграм

Діаграма «Розподіл будівель за висотою»

